

annak egyszer az halált is meg kellyen kóstolnia. Az bűnnek zsoldja lévén az halál. Mely Istennek Szent Decretumát el nem kerülhetvén, az mi Kedves Édes Szülő Asszonyunk Anyánk is Tekintetes Nemzetes Királyfalvi Róth Juliánna Asszony, Néhai Tekintetes Nemzetes Szirmay András Édes Atyánk Urunk Eözvedgye is, ki is midőn Eözvedgyiségének 10. életének pedig 63. és már utóbbi két esztendő többnyire ágyban töltötte volna, akkori két heti súlyosabb betegeskedése után, sok Istenes fohászzkodásaival lelkét Teremtő Istenének az kitűl vette vala szép tsendesen megadta, nekünk elmaradott gyermekeink elfelejtethetlen keserűséget hagyván. Kinek is már meg hidegedett tetemei tőlünk egyebet nem kívánván, az tisztességes eltakarításnál, annak végbe vitelét megegyező akaratból rendeltünk e jövő Bőjtmás Havának 8-dik napjára Pazdicsi Pusztás Házamnál, úgy hogy ottan az halotti szokott Solennitás véghez menvén, eelink szokott temető helyében, az Pazdicsi Templomban említett Édes Asszonyunk Anyánk teste békísértessék, mely hogy annyival is tisztességesebben véghez mehessen nagy becsülettel kérem Kegyelmedet az megirt helyre 9 óra tájban magát az Asszonnyal Eő Kegyelmevel együtt megalázni ne terheltesse. Mely keresztényi indulattya s maga megalázását engedgye Isten Kedves Atyámfiaival Eő Kegyelmeikkel együtt örvendetesebb állapotokban szolgálhassuk meg.

Maradván Kegyelmednek Nagymihály. 23. Febr. 1733.

Alázatos szolgálja Szirmay Menyhért."

A híres történelmi személyiség Károlyi Sándor, (aki hegyaljai szőlőbirtokos is volt és jó kapcsolatai voltak Zemplén megyével) halálhíret, temetését így tudatta fia:

„Tekintetes Nemes Vármegye!

Minek utána az őszi és téli változások alá vetetett időeknek alkalmatlósága és az pestisnek nevezetesebb gyülekeztét tiltó maradványai megszűntek, Istenben elnyugodott Szerelmes Édes Uram Atyám Néhai Méltóságos Nagy Károlyi Gróf Károlyi Sándor Uram Eő Nagysága itt való régi szokás szerint leendő eltakarítására s Károlyi szomorú házamnál letétetett hideg tetemeinek a Szent Ferenc szerzetbeli Tisztelt Atyák gondviselése alatt lévő templomban, mint életében választott temetőhelyébe leendő által kísérésére Méltóságos Püspök Fő Pásztorom Kegyes Uram Atyám Eő Excellenciaja egyező tetszéséből s rendeléséből közelebb esendő Szent Iván havának 22-dik napját intéztem. Mely napra és helyre a Tekintetes egyenemely Gremiumokból érkezendő Uri Tagoknak magok megalázásával említett néhai Méltóságos Uram Atyám Eő Excellenciaja végő becsületit szaporítani méltóztatnak, venni fogom nagy hálaadással az Tekintetes Nemes Vármegyének érdemlett tiszteletere és szolgálatjára. Aki egyeb aránt valamint mindenkor voltam úgy vagyok hazafüti szeretetiben és tapasztalt jó indulatjában ajánlom, maradok igaz köteles szolgálja a Tekintetes Nemes Vármegyének és szives jóakarója Károlyi Ferenc. Nagykároly 13. May. 1744."

A híres történelmi személyiség, Mikszáth regényéből közismert hős Buttler János halálát a következőként tudatták örökösei a vármegyével, hiszen a buttléri alapítványok a zemplénieket is segítették.

„Tekintetes Nemes Vármegye!

Néhai méltóságos Bárdányi gróf Buttler János, cs. kir. aranykulcos, a törvény által is elismért, s örökített, különösen pedig a Tekintetes Vármegye Karaira és Rendekre kihatással volt jölvető életének hetvenharmadik évében, a mai nap hajnalán, a Helvétziai hitvallást követők halotti ájtatosságokbani buzgó részvételé után korelyengülésből következett jobbéltreai ászzenderültét mélyen megilletődött szívvel, s telyes tisztelettel szomorúan jelentjük. Akik is a megboldogultat szives emlékköbe, magukat pedig nagy becsű kegyeikbe ajánlva, telyes tisztelettel vagyunk Dobóruszknán, tavaszutó 3-kán 1845.

A tekintetes Nemes Vármegyének alázatos és tisztelettel szolgálja és szolgálója Gróf Buttler Sándor és neje született Báró Barkóczy Éva néhai gróf Buttler János örökösei."

Ma Zemplén megye levéltárában a közgyűlési iratok között több szózat, a gyászjelentés-gyűjteményben pedig több ezer gyászhiradást őrzünk, közöttük híres irodalmárok, történészek, közéleti emberek is vannak. A gyászjelentések szép bizonyítékai a végtisztesség megadásának, a végő búcsúnak és értékes történelmi források is egyben.

Dr. Hőgye István

Felhasznált források: Zemplén megye levéltára Sátoraljaiújhely Közgyűlési iratok 1558—1848. — A Szirmay család iratai. — A Buttler család levéltára.

A népi gyógyászat emlékei a Balaton környékén

Az itt következő népi gyógymódokat szülőfalumban, a Somogy megyei Kapolyban, valamint Tihanyban hallottam.

Kemencébe bújtatás. Mint afféle gyerek én is nagyon szerettem télen szánkázni, de mivel csak egy pár cipőm volt, azt nem engedte édesanyom felhúzni szánkázáskor, ezért a gyapjúfonalból kötött tutyikban mentem el szánkázni. A tutyim átázott, de én nem törődtem vele. Amíg a nagy dombra felhúztam a szánkát, jól kiizzadtam. Az egy kilométernyi hegyről lesikló szánkón, az átázott tutyiban és izzadt ruhámban annyira átfáztam, hogy megbetegedtem.

Hívtak hozzám orvost, azt mondta: *szegedésem* van. Írt valami folyadékot, de bizony nem használt. Többször pedig nem vehették meg az orvosságot, mert nem volt rá pénz. Állandóan rázott a hideg, hasztalan rakták rám a meleg búzakorpás borogatást, nem szűnt a szegedésem. Éppen kenyérsütés volt nálunk, mikor átjött a szomszédasszonyunk érdeklődni felőlem és azt mondta édesanyámnak:

— Te Őrzse, fogadj nekem szót, ha kiszeded a kenyeret a kemencéből, bújtasd be a Lidikét. Ha hülése van, akkor meggyógyul tőle.

Szót fogadott édesanyám, ahogy kiszedte a forró kenyereket a kemencéből az egyik vetett ágyba rakta őket, engem pedig a lábaimmal befelé a forró kemencébe terített vizes csollányzsákra fektettek. Csak a két kezem és a fejem volt kint a kemence tüzselén. A nyakam körül rongyokkal tömték teli a kemence száját, nehogy a meleg kimenjen. A vizes csollányzsák gőze nagyon égette a hasamat és a mellemet, könnyörögtem, hogy engedjenek ki. Azt mondta az Eszter néni:

— Majd ha az ujjaidon is folyik az izzadság, akkor majd kijöhetsz.

Úgy éreztem, hogy elégek, szakadt rólam a víz, sikongattam kínomban, de hasztalan. Már édesanyám is kétségbeesett, kiment az udvarba, hogy ne lássa a kínomat. A tüzselén állt a verejték az állam alatt, s elvesztettem az eszmeletem. Még hallottam, mikor azt mondta az Eszter néni:

— Őrzse gyere be, már kezd az uja is izzadni!

Hogy ezután mi történt velem, azt csak édesanyám elmondásából tudom. Mikor az ujjaimról is folyt a víz, kiszedték a kenyereket az ágyból, engem pedig zsákosztól kihúztak a kemencéből és a forró ágyba fektettek a kenyerek helyére. Mikor észretértem, az ágyam is csurom víz volt, de a szűrő szegedés is kiállt belőlem.

Tályogvágás. Az 1900-ben született Mari nővérem két éves volt, mikor egy hatalmas tályog nőtt a nyakán a jobb füle alatt. Már akkora volt, mint egy literes köcsög, hasztalan rakták rá a tejfőlös kovászos borogatást, tejfőlös lúdpihét, semmitől se fakadt ki. Két hétig éjjel-nappal ordított szegény kislány. Már alig hörgött, attól félték a szülei, hogy belül fakad ki és megfullad a sok gennytel. Akkor azt mondta apám édesanyámnak:

— En már nem nézem tovább a kínjait, főlvágom, rosszabb nem lehet neki.

Fogta a borotváját és a tályog első részén köröszőt vágott. Kiömlött belőle a rengeteg genny. A kislány mindjárt jobban lett és azon nyomban elaludt. Már két hete nem aludt, s most ahogy megkönnyebbült, három éjjel három nap aludt egyfolytában, de olyan mélyen, hogy még a légzését sem lehetett észrevenni. Sírt szegény anyám, azt hitte meghalt a kislány. Korholta apámat, hogy megölte a kislányt.

Harmadnap elküldte a halottkémért és a paphoz, hogy harangozzák ki. Elkezdte a mosdatását, ahogy elfordította, hogy a hátát is lemossa, elkezdett a kislány sírni. Örömeben az ágyterítőbe csavarta és ölébe kapva szaladt apám után és torka szakadtából kiabálta: Gyere vissza! él a kislány! . . . Még a mai napig is meglátszik a vágás helye a nővérem nyakán.

Nyilankodás. Nyolc-kilenc éves lehettem, amikor apámnak olyan szörnyű nyilankodás jött a derekába, hogy se ülni, se feküdni nem tudott. Borogattuk meleg sóval, forrázott szénapolyvával, de semmi sem használt neki. Véletlenül odajött a harmadik szomszédunkban lakó Juhász József bácsi, aki előtte való évben jött haza Amerikából. Láta, hogy milyen félszódérosan ül apám a széken, megkérdezte:

— Hát teveled mi van? Csak nem nyilankodós van?

— De bizony az — felelt apám —, hasztalan tipratom, vagy bármit rakunk rá, semmi se használ. (Velem szokta megtipratni, de az se használt.)

— Meggyógyítlak én egy negyed órán belül, — mondta a Juhász bácsi, — ennél ősőbb orvosság a világon sincs! Feküdj le ide a szoba földjére — mondta.

— Bolonddád akarsz tenni? — kérdezte apám sértődötten.

— Pökj szemközt, ha negyed órán belül ki nem veszem a fájást a derekadból.

Nagy nehezen lehasalt apám a szobafődre, a József bácsi pedig rátérdelt a két segge partjára a 90 kilós súlyával. Az ingét főlhúzta, a nadrágját lejjebb tolt a derekáról és elkezdte a derekától a hátaközepéig a bőrit csipkedni, de úgy, hogy azt két kézzel elhúzkodta a hústól. Úgy ordított apám, mint az oroszlan, de az nem hagyta félben, szinte rogyogott, ahogy cibálta a bőrit. Mikor leszállt róla, azt mondta:

— Most már hanyatt fordulhatsz és felkelhetsz.

Apám félve mozdult meg, attól félt, hogy megint belenyilall a fájás. Mikor hanyatt fordult és fölült, azt mondta:

— Azt a szencségedet, te aztán elbántál velem! . . .

Kínnyában bepisílt apám, de valóban kiállt a nyilankodása.

Fülfájás. A kapolyi vasútállomás mellett volt a nővéremnek egy kis kocsmája, a kislánya pedig nagyon sokat szenvedett a fülfájással. Az orvos kamillás gőzölést rendelt rá, de bizony nem használt. Mindent megpróbáltunk, amit csak hallottunk, hogy megszűnjön a fájdalom. Kőrözsa levelének a levét csöpögtettük a fülébe, és étolajat evőkanálba a lámpa cylinder tetején melegítve öntöttük a fülébe, de az sem használt.

1928-ban egy cigányasszony jött a kocsmába és meghallotta a kislány sírását, megkérdezte:

— Mi baja a kislánynak?

— Nagyon fáj a füle — mondta a nővérem.

— Meggyógyítom én percek alatt, csak adjon egy darab vásznat és egy fagygyertyát — mondta a cigányasszony. Nővérem gyorsan levágta egy szakajtóruha sarkát és a cigányasszonynak adta a fagygyertyát. Az meggyújtotta a gyertyát s a vászonra csöpögtette, majd az egészre elkente . . . Ekkor töcsért csinált belüle, s az alsó csücskét lenyírta és a kislány fülébe dugta a töcsér végét. A felső csücskét meggyújtotta. Vizesruhát tett a füle körül, nehogy a haja leégjen. A nővérem ölében fekiúdt a kislány, ketten fogtuk le, mert félt az égő töcsértől. Talán fele égett le a fagygyús töcsérnek, mikor elhagyta a sírását a kislány és azt mondta:

— Édesanyám, nem fáj már a fülem . . .

De addig nem vette ki a cigányasszony, amíg jól leégett a tőcsér. Többé soha nem fájt a kislány füle. Nővérem egy tábla szalonnát adott érte a cigányasszonynak. Ezt én is alkalmaztam a saját gyermekeimen és mindig használt.

Fogazás elleni gyógymód. Régen a kolompár cigányasszonyok járták a falukat, ezek jóslással foglalkoztak, gyökereket, porokat hordtak maguknál és a hiszékeny asszonyokat becsapták. Elhitették velük, ha a gyökereket és porokat, kis fehér ruhába varrva a nyakukba akasztva hordják három hétig, attól elmúlik a nyakás. A beteg ruháit elkérték, hogy elégetik a körösztüton, így szereztek ruhát maguknak.

A következő érdekes dolog Kapolyon történt Petrik Lászlónéval. Odament hozzá egy cigányasszony és azt mondta neki, hogy megtanítja rá, hogyan nem lesz gyereke. Egy füstölt sunkáért. Rajt kapott szegény asszony.

— Hozzon be egy sámedlit és azt a sunkát, amit annyi ákár.

Kiment az asszony a kamurába a sunkáért és a sámedlit is bevitte. A sámedlit a szoba közepire tette a cigányasszony és kért egy szakajtóruhát, amire a sámedli elé tette a sunkát. Ráültette a sámedlira az asszonyt és az ágyterítővel letakarta, majd a feje fölött hadonászva cigányul mondogatott valamit. Közben megkérdezte:

— De nem-e sajnája ásszonyság a sunkát? Mert akkor nem tudok magán segínyi!

— Dehogy sajnálom — felelt Petrikné — csak segítsem rajtam!

Ekkor megint elkezdte cigányul gagyogni. Utoljára háromszor körösztüton húzott a hátán és azt mondta: Készen vagyunk ásszonyság. Ezzel fölvette a sámlit elől a sunkát és szakajtóruhástul a zsákjába tette és elment.

A következő nap elment Petriknéhez a Pikli Ilka néni és elkezdte mesélni:

— Képzelse Petrikné, tennap hogyan be akart csapni egy cigányasszony. Odagyűt, hogy megtanítja, hogyan nem lesz több gyerekek, ha adok neki egy sunkát. Gondútam, megpróbálom, hátha segít. Amikor a szoba közepin letakart az ágyterítővel, elkezdett cigányul beszélni. Persze nem tudta, hogy én erdélyi voltam és tudok románul. Tuggya mit mondogatott? Ezt: „Ne tarcsd föl a valagad, nem csinál föl az urad!”... Én pedig fölugrottam a sámedliről és kisöprűztem a bestiát!

Szegény Petrikné akkor sopánkodott a sunkáért. A nyolc gyermektől a cigányasszonynak attá a sunkát. Lett is utána még négy gyereke. Hogy azért lett-e mivel sajnálta a sunkát, vagy másért? Ezt a Petrikné tudja legjobban. Nekem édesanyám nem mesélte.

Tüdőgyulladás gyógyítása. 1942 júniusában a hétéves nevelt fiam nagybeteg lett, orvost hívtunk és a Heverdle doktor úr megállapította a tüdőgyulladását. Kereszkötést rendelt és Ultraseppet lázcsillapítóknak. Írt valami folyadékot is, de minden kijött belőle, így nem is használt.

Mikor harmadszor volt nálunk, azt mondta, hogy elkészülhetünk a legrosszabbra, mert itt semmi sem segít. Már a szíve is alig vert. Nagyon elkeseredtünk, én dupla felelősséget éreztem, mivel nevelt fiam volt. Feltem a falu szájától. Mert a mostohákról nagyon rossz beszéd járja mindenfelé. Én nem éreztem magam mostohának, mindent elköttem, hogy életben maradjon a fiunk. Eszembe jutott, hogy édesanyám mondta: láz ellen jó a borecetes reszelt torna. Gyorsan reszeltem tormát, s borecettel leöntöttem, két ruhába tettem és a két talpára kötöttem. A fejére és a két kézcsuklójára gyenge borecetes vizesruhát raktam minden negyedóránban éjjel-nappal.

Másnap reggelre szűnt a láza, 40-ről lement 38-ra. A légzése is egyenletesebb lett. Én csak raktam rá a borogatást és harmadnapra rá, mikor jött a körzeti orvos, azt kérdezte a szülésznőtől, aki segédkezett mellette:

— Ugye meghalt a kis Pintér fiú? ...

— Még nem — felelte a Bodóné.

Rögtön jött hozzánk, kíváncsi volt, hogy mi van? Éppen etettem az ágyában a kis Palit, mikor bejött az orvos. Meglepődve kérdezte: — Mondja Pintérné, mi történt? Hiszen már a szíve sem igen vert, mikor itt voltam.

Elmondtam neki őszintén mindent, ő csak hallgatott és azt mondta: — Hát maga csodát művelt, Pintérné! Bizony, régebben sokszor többet ért a házi gyógyszer, mint a patikaszer.

Megmentettem a nevelt fiam életét, és azon év október végén az én hároméves kislányom meghalt tüdőgyulladásban a veszprémi kórházban. Azt hittem belezavarodok, annyira bántott, hogy a saját gyermekeimet nem menthettem meg. Azért engedtem a kórházba vinni, mert a férjem katona volt és a jószágokkal voltam lekötve.

Egy év után, 1943-ban született egy másik kislányom, de egész terhességem alatt borzasztóan aggódtam, mégpedig azért, mert a fűredi Papp Gergely sógoromat akkor hozták haza csonka kezekkel és amputált lábbal a hadikórházból. Hivatott, hogy szeretne látni. Elmentem meglátogatni, de nem akartam a csonka testrészt megnézni. Odajött a komájuk és éppen akkor pillantottam oda, amikor a csonka lábszárát mutatta a komájának. Attól a percőtől mindig azt álmodtam, hogy csonka lábú gyermekem született. Mikor megszületett a kislányom, még azt megkérdeztem, hogy nem-e hibás? Utána elvesztettem az eszmelettem. A hügom volt mellettem, ő sem mondta meg, hogy hibásak a kislányom lábai. Másnap, amíg a hügom elment a boltba, elém vettem a pólyát és kibontottam, hogy tisztába tegyem a kicsit. Ahogy széthajtottam a pelenkát, két lábfej nélküli bunkó volt a pelenkában. Elsíkkoltottam magam, szinte magamon kívül kiabáltam, hogy:

— Elvette tőlem isten a gyönyörű gyermekem és egy nyomorékot adott helyette! ...

Rémülten szaladt be férjem az istállóból és vigasztalt. Elkezdtem a kis csonkot nézni és akkor láttam, hogy megvan a lábfej, csak föl volt hajolva a lábszárhoz. Tapogattam a kis bokáit és elhúztam a lábfejet a lábszártól, de ahogy elengedtem, szinte csattanva vágódott vissza. Az Isten olyan ész sugallt belém, hogy elgondoltam, megpróbálom elfászlizni, hogy ne tudjon visszavágódni a lábszárhoz. Összehajtogattam két pelenkát és a lábfej fölé tettem, utána elfászliztam. Közben a hügom is hazaért a boltból és elküldtem a szülésznőért. Jött a szülésznő és nagy áhitatosan mondta:

— Na, édes asszonyom, észrevetted?
 — Mért nem mondta ezt meg magának? — kérdeztem felháborodva.
 — Nem akartam elszomorítani — felelte. — Majd egy-két éves korában meg lehet operáltatni. Közben elkészült a fűrésztészhez, mert reggel szülésen volt. Mikor kibontotta a pólját és meglátta a befászlított lábakat, meglepődve kérdezte:
 — Asszonyom, ki csinálta ezt?
 — Ki csinálta volna? Én csináltam!
 — Ki okosította fel erre? — kérdezte.
 — Senki, magamtól csináltam. Elég baj, hogy ez magának nem jutott eszébe — mondtam.
 Azt mondta, még ő sem látott ilyent. Háromheti fászlítás után gyönyörűen kezdett a hús telleni a lábfejeken és teljesen rendben lett a lába. Egyéves korában már szaladt az én kislányom.
 Hát azt hiszem, így születtek a régi népi gyógyítások is, mindig voltak jól gondolkodó emberek, akik sok gyógymódot kitaláltak.

Pintér Pálné

A szigetvári öregharang

1916. október 16-án a reggeli mise után egy teljes óra hosszat zúgtak Szigetvár harangjai. Mindenki tudta, hogy búcsúznak a harangok, mert felsőbb rendeltetésre ágyúkat fognak belőlük önteni az első világháború folytatásához. Másnap műszaki katonák érkeztek a városba, és hozzáláttak a harangok levételéhez. A plébániatemplom, a ferences templom, a ráctemplom és a turbéki tomplom tornyából összesen tíz harangot szereltek le, de levették a kanizsai temető és a kórházkápolna kisméretű harangjait is.

Október 18-án indulásra készen sorakoztak a lakosság által felvirágozott harangok a Zrinyi téren. A hivatalos mérlegelés is megtörtént: összsúlyuk 1289 kg volt. A harangok búcsúztatására összesereglett az egész város. Kivonultak az iskolák tanulói, a különféle egyesületek, a polgári és egyházi hatóságok vezetői és tisztviselői, ott volt a város anpraja-nagyja. A szigetváriak megható ünnepséget rendeztek távozó harangjaik tiszteletére. A város lakossága, képviselőtestülete és előljárósa nevében Farkas Gyula, elemi népiskolai igazgató búcsúztatta a harangokat: „Hiába tagadnók — mondotta —, fájdalom marcangolja a mi lelkünket most, midőn megszokott harangjaink elszállításra készen itt vannak előttünk. És fájdalmunk titkolni nem tudjuk. Nézzenek csak egymás arcába tisztelt Hallgatóim! Ugye leolvasható, mert kiült oda a fájdalom, és mindnyájunk szempilláin ott rezeg a fájdalom könnye. Nem szégyelljük e könnyeket, mert tiszteletre méltók azok, amint tiszteletre méltók az emlékek is, melyek bennünket ezen harangokhoz fűznek. Míg helyükön voltak, míg megvolt a szívük, hányszor hívtak bennünket lágyan zengő hangjukkal a templomba! Hányszor adták hírül, hogy veszedelem fenyeget bennünket vagyonunkban, életünkben! Hányszor kísértük búsan rezgő hangjuk alatt utolsó útjukra kedveseinket! Ne mondjuk hát, hogy nem fáj elnévelésük, ne mondjuk, hogy nem fáj zengésük elhalása! Fáj, nagyon fáj! . . .”

De a „süket Hatalom és érzéketlen Hivatal” kivezényelt katonái egy mérnök hadnagy irányításával elvégezték a rájuk parancsolt feladatot. Mikor Reines József és Sain András kocsijaira felrakták a harangokat, a jelenlévők annyi virágot szórtak rájuk, hogy ki sem látszottak alóla. A korabeli krónikás szerint a több, mint 3000 emberből álló sokaság díszes menetté fejlődve sirva kísérte kedves harangjait a vasútállomásra.

Egy harang azonban itt maradt. Még az akkori időszak elvakult katonái és polgári vezetői is tisztelték annyira korát, a hozzá fűződő hagyományokat, a hivatalosan is elismert történelmi műemlék voltát, és respektálták a szigetváriak ragaszkodását annyira, hogy nem veték fel az elszállítandó harangok listájára. Ez a harang ma is itt van velünk Szigetváron. Éppen az elmúlt nyáron került vissza eredeti helyére, az Ali pasa dzsámijából kialakított barokk plébániatemplomunk tornyába. Minden szombat este 21 órakor megszólal, és messzezengető hangon hirdeti, ébren tartja az 1566-ban Zrinyi Miklós vezetése alatt hősi halált halt városvédők és várvédők emlékét.

¹A harang képét lásd a címlapon (Szerk.)